

Markiezenhof : huis van historie en cultuur van Bergen op Zoom
24 januari 2022

Frits Muller, Klaas Hielkema, Cees Vanwesenbeeck en Jeroen Grosfeld

Probleem is dat de Gemeente allereerst op de jaarlijkse kosten van het Markiezenhof 900.000 Euro structureel wil bezuinigen. In gemeentelijk jargon heet de planning van zo'n bezuiniging een *business case.* De huidige kosten bedragen 2.500.000 Binnen dat budget werken betaald 22 personen. Daarnaast een onbekend aantal vrijwilligers.

De jaarlijkse kosten vormen, in het licht van de bescheiden functie van het Markiezenhof in de gemeenschap en het geringe aantal bezoekers van buiten de stad een groot probleem voor de Gemeente. Daar komt nu bij dat de Gemeenteraad heeft besloten dat toerisme noch beheer van cultuurhistorisch erfgoed een taak van de Gemeente is. Zo staat het in de Toekomstvisie 2035.

Deze Toekomstvisie is opgesteld door zakelijk kundige maar wel slechts tijdelijk gecontracteerde wethouders/managers van buitenaf. De visie is gesanctioneerd door de gemeenteraad. Het geeft daarmee het bestuur in principe de gelegenheid het beheer van het Markiezenhof en de museumcollectie af te stoten en zelfs om het gebouw te verkopen.

De Gemeente heeft een interimmanager voor het Markiezenhof aangetrokken om de gezochte bezuiniging te plannen (waarschijnlijk ontslag van ruim de helft van het personeel) en een toekomstige organisatie en exploitatie voor het Markiezenhof voor te stellen. Uitbesteding van de horecafuncties is daarbij al voorzien en begroot.

De uitgangspunten in **Perspectief voor Bergen van 28 april 2021**, zijn heel anders. Die nota is opgesteld door een gezelschap van betrokken Bergenaren en aan de College en alle politieke partijen aangeboden. Daarin staat inzake Het Markiezenhof juist dat:

(1) Toerisme een belangrijk element is voor economische groei van Bergen en daarmee, de verantwoordelijkheid en taak voor de Gemeente
(2) Het Markiezenhof als een van de mooiste stadspaleizen van Europa een toeristische trekpleister van internationaal formaat is. Het is bovendien met veel (ook gemeente) geld fraai gerestaureerd.
(3) Het Markiezenhof moet daarom een centrale rol krijgen in het aantrekken van het toerisme en wel als historisch gebouw en evenzeer als (kunst) museum.

Vanuit de visie, verwoord in het Perspectief voor Bergen, trekken wij aan de noodrem.

Het Markiezenhof is een van de vijf topmonumenten van de provincie Noord-Brabant. Bergen op Zoom , de gemeenschap, zijn bestuur moet dan ook het best mogelijke inzet van dit paleis nastreven voor de stad en voor zijn toeristen.

Leunend op onze eigen betrokkenheid en deskundig advies uit de sector, we hieraan dat het ook anders kan. Natuurlijk kunnen wij niet in zo korte tijd een pasklaar voorstel schrijven voor het Markiezenhof als blijvend huis van Historie en Kunst van Bergen op Zoom. Wel kunnen wij de contouren laten zien van een passende, opwindende en haalbare ontwikkeling voor het Markiezenhof. Dat doen we hier.

Ons voorstel in tien punten

(1) De Gemeente is en blijft eigenaar van dit stadspaleis en verantwoordelijk voor het onderhoud. Er kunnen afspraken gemaakt worden over hoeveel dat de Gemeente mag kosten. Het zal de eerste jaren nodig blijven dat de Gemeente een jaarlijks bedrag aan subsidie toewijst, voldoende voor uitoefening van de basale functies van het museum. Wel gaat het Markiezenhof, eenmaal verzelfstandigd zelf andere financiering zoeken dan van de Gemeente. Dat zijn eerstens de entree gelden, in het geval van de nagestreefde 50.000 bezoekers per jaar 500.000 Euro. Tevens kunnen externe fondsen verworven worden voor speciale tentoonstellingen en projecten. Tenslotte zou het een mooie beloning zijn op succes als de Gemeente voor een aantal jaren zou toezeggen de recette te verdubbelen.

(2) Het beheer van het Markiezenhof en zijn museum- en expositiefuncties wordt uitbesteed aan een Stichting. De Stichting wordt gecontroleerd door een Raad van Toezicht. De Stichting die het Markiezenhof gaat exploiteren dient georganiseerd te zijn volgens de principes van de *Governance Code Cultuur 2019.* Deze in het cultuurveld geaccepteerde code gaat er van uit dat er geen belangenverstrengeling is. De Raad van Toezicht dient onafhankelijk te zijn. Het is voor de **ANBI-status**, maar ook voor subsidiënten noodzakelijk dat de *Governance Code Cultuur* wordt gehanteerd.

(3) Er zullen twee functies zijn: Het Historisch Monument en het Kunst Museum. De horeca zal zo veel mogelijk worden overgelaten aan de bestaande horeca rondom het MH.

(4) Beide functies vallen onder een bevlogen directeur/bestuurder (m/v) en een tiental deskundige staf en een gemotiveerde groep vrijwilligers. Daarmee is in Bergen op Zoom veel ervaring. Op historisch vlak is bijvoorbeeld de Geschiedkundige kring met meer dan 1200 leden en de organisatie van meer den 100 vrijwilligers (SBM) voor het rondleiden van bewoners en toeristen. Op het gebied van de kunst bestaan verschillende kunstkringen en een langjarige ervaring met organiseren van tentoonstellingen bijvoorbeeld door Etcetera (30 jaar) en Arsis (heden).

(5) Fondswerving zal een expliciete taak zijn van de directie. Fondswerving zal bijvoorbeeld nodig zijn voor aanschaf van collectie aanwinsten, of het financieren van een tentoonstelling bijvoorbeeld bij welvarende particulieren. Daarvoor maar ook voor aanschaf materiaal, investeringen in een documentatiecentrum; een reclamecampagne kan en moet ook bij lokale; provinciale, landelijke en EU-fondsen gezocht worden. De EU moet niet als bron onderschat worden voor een grensplaats als Bergen. De Vriendenloterij kan voor een verzelfstandigd beheer een grote financier zijn, zoals elders in et land blijkt. Het lenen van verzamelingen van andere musea of van
particulieren is weliswaar geen fondswerving, maar wel een versterking van het museaal potentieel.

(6) voor het historische deel van het museum kan gedacht worden aan koppeling met en samenwerking met de verschillende heemkundige kringen in en rondom Bergen. Steenbergen 750 jaar zou nu bijvoorbeeld zijn geschiedenis kunnen laten zien; Wouw de opgravingen van zijn kasteel.

De geschiedenis van stad en streek komt tot uiting in pakkende tentoonstellingen. In de vaste opstelling wordt aan enkele (regionale) aspecten aandacht besteed, zoals de West-Brabantse waterlinie, de Brabantse Wal, de geschiedenis van de kermis en de suikerindustrie. De kern van het historisch deel van het museum wordt echter gevormd door het stadspaleis, de geschiedenis van het Markiezenhof en het Markiezaat. Hierdoor wordt bereikt dat het museum niet alleen voor de Bergenaren interessant is maar juist ook voor bezoekers van buiten de stad.

(7) Organisaties van kunstenaars in en om Bergen zoals vroeger Etcetera, en nu Arsis en anderen zouden de Noordelijke vleugel op verdieping kunnen gebruiken voor hun tentoonstellingen, dan op een vaste plek waar kunstenaars net als nu kunnen tentoonstellen maar ook hun kunst verkopen. Zo zou de noordvleugel volledig in exploitatie kunnen worden gegeven aan bv Arsis of de Stichting Kunstwerk met eigen ingang via de traptoren. De exploitatie hoeft dan niet meer via de begroting van het museum te verlopen.

(8) Een bindend thema voor aandacht en tentoonstellingen zou de kunst van Vlaamse Nederlanders en Nederlandse Vlamingen kunnen zijn: prachtig, interessant, sprekend, lokaal en toch over de grens. De grensoverschrijdende gedachte komt al tot uiting in het gebouw zelf: ontwerp van de Vlaamse bouwmeesters Keldermans. Interessant bovendien voor de EU om te subsidiëren.

Een ander bindend element kan zijn bruikleen van kunst gemaakt door aan Bergen op Zoom gelieerde kunstenaars als Bosschaerts en Houckgeest.

In het verleden was Bergen op Zoom de eerste halte voor kunstenaars uit Vlaanderen, maar ook een toevluchtsoord voor kunstenaars die naar Antwerpen trokken voor een betere opleiding en werkkring.
Voorbeelden zijn:

- Rombout Keldermans (van de Christoffelschouw)
- Hans Bol (1534-1593) die de gouache van de Grote Markt schilderde en verschillende tekeningen van BoZ en omgeving maakte;
- Ambrosius Bosschaert de Oude, die vanuit Antwerpen eerst naar Middelburg trok, daarna enige jaren in BOZ woonde en werkte;
- Thomas Willeboirts Bosschaert (1613/14-1654) geboren in BoZ, carrière gemaakt in Antwerpen;
- Jacob Biltius (1633-1681), geboren in Den Haag, werkte enige jaren in Antwerpen, daarna in BoZ. Hier overleden;
- Johannes Pietersz Schoeff (1608-1666), geboren in Antwerpen, overleden in BoZ, landschapsschilder;
- Maar ook latere kunstenaars zoals Jan Baartmans (1898-1968), geboren in BoZ, enige tijd werkzaam in Antwerpen

(9) We kunnen de ervaring van andere lokale en regionale musea in Nederland volgen die sinds een jaar of vijf bezoekers oproepen via radioreclame een bijzondere tentoonstelling te bezoeken. Wij zouden dan ook graag zien dat die bezoekers daarna op het Beursplein wat drinken of bij la Pucelle of op de Markt lekker eten. De ervaring van die andere musea leert dat je periodiek een grote **publiekstrekker** moet hebben. Dat kunnen wij in Bergen op Zoom ook van de grond krijgen. Er zijn ons verschillende particuliere bronnen bekend om zoiets met succes op te zetten. Zo'n publiekstrekker moeten we professioneel vormgeven inclusief catalogus en radioreclame en de verwachting van zo'n 25.000 extra bezoekers van buiten. Financiering van zo'n publiekstrekker zullen we van buiten zoeken en vinden.

(10) Doelen mogen gesteld worden, bijvoorbeeld dat de Stichting binnen vijf jaar het gemiddeld aantal betalende bezoekers tot boven de 50.000 weet te brengen.